

AKADEMIK LITSEYLARDA ADABIYOT FANINI O'QITISHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

Haqulova Gulnora Shukurovna

III Buxoro akademik litseyi ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Adabiyot fani o'quvchilarning dunyoqarashini, badiiy didini, fikrlash madaniyatini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa akademik litseylarda bu fan o'ziga xos o'rin egallab, ta'lim sifatini yuksaltirish, yoshlarni har tomonlama tarbiyalashga xizmat qiladi. Zamonaviy davrda ta'lim jarayonlari, shu jumladan adabiyot fanini o'qitish usullari ham tubdan o'zgarishlarga uchramoqda. Bu o'zgarishlarning asosiy maqsadi o'quvchilarni yanada faol, mustaqil, ijodiy fikrlay oladigan shaxs sifatida tarbiyalashdan iborat. Shu bois akademik litseylarda adabiyot fanini o'qitishda zamonaviy pedagogik va metodik yondoshuvlarni joriy etish dolzarb masalaga aylanmoqda.

Kalit so'zlar: adabiyot, ta'lim, mustaqil fikrlash, nazariy bilimlar, ko'nikmalar, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, metodik qo'llanmalar, metodlar.

Zamonaviy ta'lim jarayonining xususiyati – bu o'quvchilar markaziy o'rinda turadigan ta'lim shakli hisoblanadi. O'qituvchi o'quv jarayonining boshqaruvchisiga aylanadi, uning vazifasi o'quvchilarni bilim olishga yo'naltirish, rag'batlantirish, ularni mustaqil faoliyatga jalb qilishdir. Bu yondashuv doirasida adabiyot darslari nafaqat nazariy bilimlarni o'rgatish, balki analitik va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladigan mashg'ulotlarga aylanadi. O'quvchilar badiiy asarlarni o'rganishda o'z fikrini erkin ifoda etishni o'rganadi, matnlarni chuqur tahlil qiladi, ular ustida muhokama olib boradi, o'z qarashlarini asoslashga harakat qiladi. Interfaol metodlarning keng joriy etilishi zamonaviy adabiyot darslarining eng asosiy jihatlaridan biridir. Bu metodlar o'quvchilarni o'quv jarayoniga faol jalb etish, ularning diqqatini jamlash, bilimni mustahkamlash imkonini beradi. Interfaol metodlar yordamida dars davomida muammoli savollar beriladi, guruh ishlari tashkil qilinadi, rolli o'yinlar qo'llanadi. Bunday yondashuv adabiyotiy jarayonlarni nafaqat tushunishga, balki o'rganishga bo'lgan qiziqishni oshiradi, darsni jonlantiradi. Bu esa o'z navbatida o'quvchilarning o'qishga bo'lgan ehtirosini kuchaytiradi, ularning ijodiy faolligini rag'batlantiradi [1].

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari ta'lim jarayoniga integratsiyalashuvi ham yangi davrning talablariga mos keladi. Kompyuter taqdimotlari, elektron darsliklar, videomateriallar o'quvchilarga yangi bilimlarni o'zlashtirishda qo'shimcha yordam bo'lmokda. Zamonaviy multimedia vositalari orqali o'quvchilar adabiyot namunalari bilan yanada interaktiv tarzda tanishadi, asarlarning tarixiy va madaniy

konteksti kengroq yoritiladi. Bu orqali o'quvchilar o'qish jarayonida ko'proq qamrovli bilim olish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shuningdek, onlayn resurslar yordamida mustaqil izlanishlar o'tkazish, qo'shimcha materiallar bilan tanishish imkoniyati mavjudligi ularning mustaqil o'rganish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Kompetensiyaga asoslangan ta'lim yondashuvi academic litseylarda keng qo'llanilmoqda. Bu yondashuvda nafaqat nazariy bilimlar, balki o'quvchilarning turli amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishga alohida e'tibor beriladi. O'quvchilar matnni anglab o'rganish, uni tahlil qilish, asar asosida o'z fikrini mantiqiy tarzda ifoda etish kabi ko'nikmalarni egallaydi. Bu yondashuv yoshlarni hayotda ro'yxatlangan vazifalarni mustaqil hal qila oladigan, ijodkor va tanqidiy fikrlay oladigan shaxslar sifatida tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi [2].

Tanqidiy fikrlash malakasini rivojlantirish zamonaviy adabiyot darslarida alohida o'rin olgan. Bu jarayon o'quvchilarga faqat asar mazmunini yodlashni emas, balki uni tahlil qilish, muallif niyatini tushunish, matnda yashiringan ma'nolarni ochish imkonini beradi. Tanqidiy fikrlash orqali o'quvchilar mustaqil qaror qabul qilish, nazariy fikrlarni amaliy tomondan baholash kabi ko'nikmalarni rivojlantiradi. Bu esa ta'lim jarayonining asosiy maqsadiga erishishda hal qiluvchi omil bo'lib xizmat qiladi. Ijodiy yondashuvni ta'lim tizimiga integratsiya qilish o'quvchilarni ifoda madaniyati va yangi g'oyalar yaratishga undaydi. Akademik litseylarda o'qituvchilar o'z darslarida yozma va og'zaki ijodiy mashqlarni ko'paytirib, o'quvchilarning o'z fikrlarini erkin ifodalashga qobiliyatlarini rivojlantirishga e'tibor qaratadi. Ushbu jarayon talabalarda mustaqillik, shaxsiy hukm chiqarish qobiliyatini mustahkamlaydi. Shu orqali o'quvchilar faqat ta'lim muassasasida emas, balki kelajak hayotlarida ham muvaffaqiyatga erishishga tayyorlanadi [3].

Metodik vositalarning takomillashuvi va diversifikatsiyasi o'qitish samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Zamonaviy metodik materiallar nafaqat badiiy asarlarni o'qish va tahlil qilishga xizmat qilmaydi, balki o'quvchilarning mustaqil ish faoliyatini yanada rivojlantiradi. Tashqi ko'rinishi jozibali bo'lgan darsliklar, o'qishga motivatsion olib boriladigan testlar, interaktiv topshiriqlar dars jarayoniga yangi nafas olib kiradi. Shu tarzda talabalarning e'tibori va qiziqishi uzoq vaqt davomida ushlab turiladi. Baholash tizimining zamonaviylashtirilishi ta'lim sifatining oshishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Akademik litseylarda formativ baholash tizimini tatbiq etish, o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini doimiy nazorat qilishga imkon beradi. Bu turdagi baholash o'quvchilarga o'z-o'zini tahlil qilish, kamchiliklarni ko'rish va mustahkamlashga yo'naltirilgan vazifalarni belgilash imkonini beradi, shuningdek, ularning o'qishga bo'lgan ishtiyoqini oshiradi. Baholashning adolatli va obektiv bo'lishi ta'lim jarayonida ishonch muhitining shakllanishiga xizmat qiladi. O'quvchilarni individual yondashuv asosida o'qitish esa zamonaviy ta'limning yana bir muhim jihatidir. Har bir o'quvchining qobiliyati, bilim darajasi va qiziqishlariga

moslashtirilgan darslar samaradorlikni oshiradi. Bu yondashuvda o'qituvchi nafaqat ta'lim beruvchi, balki maslahat beruvchi, yordamchi sifatida faol ishtirok etadi. Shuning natijasida o'quvchilar o'z kuchlariga ishonch hosil qilib, yangi bilimlarni faol qabul qiladi va amaliyotga tatbiq etadi [4].

O'zaro dialogga asoslangan ta'lim shakli ham muhim ahamiyatga ega. Dars jarayonida o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi samarali muloqot ta'limning sifatini oshiradi. Uchrashuvlar, munozaralar, fikr almashish pedagogik jarayonni jonlantiradi, o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi. Bu ko'plab qiyinchiliklarni birgalikda yengishga, o'quvchilarni fuqarolik pozitsiyasi shakllantirishga undaydi. Yuqorida ta'kidlanganidek, zamonaviy yondashuvlarda o'quvchilarning subjekt sifatida rivojlanishi va dars jarayonidagi faolligi birinchi o'ringa qo'yiladi. Ta'lim jarayoni interaktiv, kommunikativ va kreativativ yondashuvlar asosida tashkil etilib, o'quvchilarning shaxsiy qiziqishlari, qobiliyatlari va bilim darajalariga moslashtiriladi. Bu esa akademik litseylarda adabiyot fanining nafaqat o'qitilishidagi, balki o'rganilishidagi sifatlarni tubdan yaxshilaydi [5].

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, akademik litseylarda adabiyot fanini o'qitishda zamonaviy yondashuvlar ta'lim jarayonining samaradorligini, o'quvchilarning bilimi va ko'nikmalarini oshirishga xizmat qilmoqda. Interaktiv metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, kompetentsiyaga asoslangan yondashuv va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish metodlari ta'lim sifatini yanada yaxshilaydi. Bu usullar o'quvchilarning mustaqil fikrlash, ijodkorlik va tahliliy qobiliyatlarini rivojlantiradi, ularni zamonaviy jamiyat talablariga mos keladigan shaxslar sifatida shakllantiradi. Shu bilan birga, baholash va metodik vositalar tizimining yangilanishi o'qitish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Barcha e'tibor o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga qaratilgan pedagogik yondashuvlar ta'lim sifatini sifat jihatidan yangi pog'onaga olib chiqadi. Shuning uchun zamonaviy yondashuvlarni akademik litseylarda adabiyot fanini o'qitishda keng joriy etish va doimiy takomillashtirish ta'lim sohasida ustuvor vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdurahmonov, D. (2019). "Adabiyot darslarida interfaol metodlarning qo'llanilishi". *Pedagogika va Innovatsiyalar*, 4(2), 15-22.
2. Akbarov, M. (2021). "Zamonaviy pedagogik texnologiyalar yordamida adabiyot fanini o'qitish samaradorligini oshirish". *Ta'lim Nazariyasi va Amaliyoti*, 8(3), 55-63.
3. Davronov, S. (2018). "Adabiy tahlilning yangi metodlari". *O'zbekiston Ta'limining Zamonaviy Muammolari*, 6(1), 34-41.
4. Ergashev, G. (2020). "Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining adabiyot

ta'limidagi roli". Pedagogik Texnologiyalar, 5(2), 78-86.

5. Islomova, N. (2017). "Tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish metodlari". O'zbekistonda Ta'lim, 3(4), 44-52.

6. Karimova, L. (2022). "Ijodiy yondashuvni ta'lim jarayonida qo'llash." Ta'lim va Tarbiya, 9(1), 66-74.

7. Mamatqulov, B. (2019). "Competensiyaga asoslangan ta'lim tizimi: nazariy va amaliy jihatlar". Pedagogika Masalalari, 7(3), 20-29.

8. Murodova, F. (2020). "O'qitishda individual yondashuvning ahamiyati va usullari". Ta'lim Innovatsiyalari, 4(1), 51-58.